

патриотизм, усвоение этических норм - задача, важность которых определяется требованиями времени.

Ключевые слова: логико-математические способности, дошкольное учебное заведение, логико-математический развитие, мышление, логическое мышление, логические операции.

The current stage of development of education in Ukraine reflects changes in the socio-economic and political life. Guidelines for Development of Education defined "National Strategy of Education Development in Ukraine for 2012-2021 years" basic component of pre-school education, the Law of Ukraine "On Preschool Education" include the modernization of education in all its branches. The task of modernization of education determine: a departure from the authoritarian pedagogy; creating conditions for the formation of an active, responsible, creative thinking person capable of self-education and self-development; providing conditions for the implementation and fulfillment of the essential powers of the child in different types of activities, development of logical thinking. The purpose of this article is to analyze the research on the development of logical-mathematical abilities in preschool children. The problem is complex skills and multifaceted. Its comprehensive study conducted on the physiological, psychological and socio-psychological levels. In domestic and foreign scientists there are significant differences in the interpretation of the term "capacity". Continue the discussion on the role of biological and social abilities in structure remains unresolved questions of diagnostics and measurement capabilities, continue persistent search for effective strategies for the formation and development capabilities to specific activities. Each of the authors (BM Teplov, KK Platonov, AG Kovalev, MM. Dudnik, L.V. Bilousko etc.) Gives his definition of "capacity" which, in principle, is correct, yet incomplete. Analysis of psychological and educational research and didactic aspects of physiological mathematical foundations of preschoolers who examined a number of scientists, confirms the significance of the problems outlined mathematical development of children in the process of mathematical knowledge in preschool. In this regard, there is an urgent need of restructuring the content of teaching mathematics in kindergarten, which found echo in the writings of classical and contemporary domestic and foreign educational, psychological science. Proved that prominent in mathematical development of preschoolers in the process of initial mastery of mathematical concepts takes children related primarily practical, but also mental actions. It is necessary to teach children generalized methods and ways of life, to logical and mathematical development of preschool children, combining different forms of cognitive activities (individual front, collective front) and simultaneously applying individual group, collective group and individual forms in front of the background work. This option allows you to make a personal approach to children in the process of initial mathematical concepts that makes possible their mathematical development. The purpose of modern education is the general cultural, personal and cognitive development of students that can provide this key competence as the ability to learn, the capacity for self-development and self-improvement. Analysis of psychological and educational research and didactic aspects of physiological mathematical foundations of preschoolers who examined a number of scientists, confirms the significance of the problems outlined mathematical development of children in the process of mathematical knowledge in preschool. In this regard, there is an urgent need of restructuring the content of teaching mathematics in kindergarten, which found echo in the writings of classical and contemporary domestic and foreign educational, psychological science.

Key words: logical-mathematical abilities, pre-school, development of logical-mathematical thinking, logical thinking, logical operations.

УДК 372.881.116.12

Хома Ольга Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

РІДНЕ СЛОВО ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розкривається роль слова у національно-патріотичному вихованні молодших школярів. Визначено актуальність дослідження. Сучасність вимагає нових підходів до навчання і виховання в системі освіти, початкової зокрема. Потребує подальша розробка теоретичних і практичних засад формування національних почуттів засобом слова на уроках української мови в початковій школі. Низка законодавчих актів України, досліджень науковців з означеної проблеми дають можливість активізувати цю роботу, визначити шляхи її реалізації. Визначено окремі вправи, що сприятимуть формуванню національної свідомості у молодших школярів засобом слова. Серед них: аудіювання тексту, мовні хвилини – орфоепічні, орфографічні, каліграфічні, вправи «Говори красно», вправи із застосуванням тексту, комунікативні завдання, інноваційні вправи.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, початкова школа, урок української мови, вправи, комунікативні завдання, мовні хвилини.

Постановка проблеми. Ураховуючи реалії сьогодення, все більшої актуальності набуває формування в молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції. Загальноосвітні і вищі навчальні заклади повинні стати осередком становлення справжніх патріотів України. У початковій школі продовжується формування у молодших школярів національної свідомості, національних цінностей. Актуальним є

наукове розроблення і практичне забезпечення нової системи національно-патріотичного виховання, мета якої – сформувати в учнів почуття національної гідності, розуміння належності їх до українського народу, своєї країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Означена проблема в центрі дослідження низки науковців – В. Сухомлинського, Н. Бібік, І. Беха, С. Гончаренка,

В. Лісового, Т. Лозової, О. Савченко, М. Стельмаховича, Г. Філіпчука та інш. Учені виділяють громадянський і національний аспекти національно-патріотичного виховання [4].

Г. Філіпчук формулює поняття «громадянськості» у системі національних цінностей: «...незаперечним стає усталене бачення громадянськості в системі національної освіти, куди включені духовно-етичні, естетичні, екологічні, церковно-релігійні, політологічні, економічно-господарські, світоглядні цінності українського народу» [9]. Лінгводидакти (М. Вашуленко, Т. Донченко, К. Пономарьова, М. Пентилуок та інш.) визначають провідну роль уроків української мови у формуванні особистості. За словами М. Вашуленка, «саме за допомогою засобів мови, початкових знань про діалектичні закономірності її побудови у молодших школярів закладаються основи усвідомлення слова не тільки як духовної, а й матеріальної одиниці, формується любов до рідної мови, історії, культури і літератури свого народу [1]. «В руках вихователя слово – такий же могутній засіб, як музичний інструмент в руках музиканта, як фарби в руках живописця, як різець і мармур в руках скульптора.... Слово – це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність», – писав В. Сухомлинський [7]. Слово впливає на свідомість людини, її почуття, формує думку. За словами вченого, навчання мови – це людинознавство, бо в слові поєднуються думки, почуття, ставлення людей до навколишнього світу.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (Додаток до Наказу МОН України від 16.06.2015) формулюються завдання національно-патріотичного виховання у сучасних умовах:

- виховувати повагу до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну;
- виховувати національну самосвідомість, налаштованість на осмислення моральних та культурних цінностей, історії, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності;
- системно здійснювати виховання в учнів громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду культурно-історичної спадщини українського народу;
- виховувати повагу та любов до державної мови [5].

Крім того, вказується на необхідності модернізації викладання української мови: у навчально-виховній діяльності неухильно дотримуватися єдиного мовного режиму; формувати інформаційно й емоційно самобутній україномовний простір; виховувати відповідальне ставлення до рідної мови, свідомого нею користування; сприяти вияву українського менталітету, способу самоусвідомлення і самоідентифікації, сприйняттю української мови як коду праісторичної пам'яті [5].

Безперечно, уроки української мови в початковій школі повинні стати підґрунтям у формуванні мовленнєвої, національно-патріотичної особистості. Засвоюючи рідну мову, діти поступово стають носіями національного змісту, українського духу. Засобами українського слова в них формуються національна

психологія, характер, самосвідомість та інші компоненти духовності народу.

Мета статті (постановка завдань) – дослідити особливості національно-патріотичного виховання на уроках української мови у початковій школі.

Результати дослідження. У Державному стандарті початкової загальної освіти галузі «Мови і літератури» формування комунікативної компетентності досягається взаємозв'язком чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Національно-патріотичне виховання здійснюється через реалізацію соціокультурної змістової лінії, враховуючи мовну, мовленнєву й діяльнісну. Зміст соціокультурної лінії включає знання: тематичних груп слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу; фольклорних творів великої і малої форми; особливостей національного мовленнєвого етикету [2].

У процесі навчання української мови необхідно сформувати у молодших школярів стійку мотивацію до оволодіння нею, розуміння того, що завдяки мові здійснюється зв'язок поколінь. Учителю початкової школи вкрай важливо розвивати зв'язне мовлення учня, його мовленнєву культуру, вміння і навички говорити правильно, виразно, красно, сформувати орфографічні та пунктуаційні вміння в межах програми. Слово вчителя має стати основним засобом виховання.

Практика роботи в початковій школі, наше дослідження дали можливість визначити окремі вправи, що сприятимуть формуванню національної свідомості у молодших школярів засобом слова. Серед них: аудіювання тексту, вправа «Поповнюю свій словник» (активізація і збагачення словника молодшого школяра), мовні хвилини – орфоепічні, орфографічні, каліграфічні, вправи «Говори красно», вправи із застосуванням тексту, комунікативні завдання, інноваційні вправи.

Аудіювання. Тексти історично-патріотичної тематики, поезій Тараса Шевченка, українських народних пісень, уривків українських (закарпатських) народних казок є тим матеріалом, що збагатить молодших школярів знаннями про рідну країну, викличе інтерес до вивчення її історії, мови. Не слід поза увагою залишати статті в дитячих газетах, журналах (як дидактичного матеріалу) про сьогодення нашої країни, героїв, які захищають східні кордони України.

Вправа «Поповнюю свій словник». (активізація і збагачення словника молодшого школяра). Системна робота над лексичним значенням слова сприяє уточненню словника молодшого школяра. Пропонуємо вчителю розпочинати урок рідної мови із вправи «У світі слів моєї країни». Серед слів такі: Україна, народ, герб, прапор та інші. До прикладу, пояснення їх може бути таким.

Герб. Відмітний знак держави, міста і т.ін., зображуваний на прапорах, печатках. Державний герб – офіційна емблема держави. В українську мову слово перейшло від польського herb, а в польську – від німецького erbe, що означає спадщина [6].

Гімн. У Стародавній Греції урочиста, хвалебна пісня на честь богів і героїв. Урочиста пісня, прийнята як символ державної або класової єдності. Музичний твір, в якому виражається піднесення, урочистість. [6].

Мовні хвилини: орфоепічні, орфографічні, каліграфічні. Орфоепічні хвилини сприяють формуванню культури спілкування, орфографічні –

культури писемного мовлення. Варто зосередити увагу на вживанні великої літери у назві нашої країни (Україна, Вітчизна, Батьківщина, держава), географічних назвах (села, міста, ріки, гори на карті України), назвах подій (Майдан Революції, Революція Гідності, Небесна Сотня, учасник АТО) та інші. До речі, правопис слів-назви подій ще не визначений словниками різних типів, зокрема орфографічним.

Каліграфічні хвилинки включають написання елементів букв, слів, речень. Як показує практика роботи в початковій школі, для мовних хвилинки краще дібрати прислів'я, приказки, крилаті вислови, чистомовки, строфи із поетичних поезій, в яких передається мудрість українського народу, його працьовитість, поетичний склад душі, багатство мови. Наприклад:

1. Прислів'я і приказки

Слово до слова – зложиться мова.

Мудрий не все каже, що знає, а дурний не все знає, що каже.

За рідний край життя віддай.

Вдома і стіни гріють.

Рідна земля і в жмені мила.

У чужій стороні і весна негарна.

2. Крилаті вислови

Забудеш рідний край – тобі твій корінь всохне (П.Тичина).

Вправа «Говори красно». Вправа такого типу може включати слова, вирази українського мовленнєвого етикету. У багатому мовному арсеналі виробилася і закріпилася низка словесних вітань: доброго ранку, доброго здоров'я, добридень, доброго вечора у вашій хаті, будьте здорові тощо. Це наш повсякденний етикет, наша культура, взаємостунки, зрештою, наше здоров'я. Працюючи з учнями над вивченням українського етикету, вчителю варто подавати його за групами: запрошення, прохання; згода, підтвердження; заперечення, відмова; вітання.

Вправи із застосуванням тексту. Відомо, що текстоцентрична технологія навчання є провідною у навчанні рідної мови (М.Вашуленко, М.Захарійчук). Текст є не тільки носієм інформації, а певним кодом до розуміння суспільних відносин, навколишнього світу. Тексти сприяють інтеграції мови з навчальним змістом математики, образотворчого мистецтва та інші. Серед текстів орієнтовно можуть бути такі.

1. Україна

Де ви народились? Де вирости і почали ходити до школи? Як називається ваше місто, село? Це і є ваша маленька батьківщина. А якщо зібрати маленькі батьківщини до купи, то вийде велика Батьківщина – Україна. Ми живемо в Україні і пишаємося нею (з журналу).

2. Це було тоді, коли на наші землі нападали татарські орди. Одного разу в українському селі було весілля. Зібралось багато вродливих дівчат. У розпалі гуляння налетіли татари. Завойовники побачили красуню і почали ловити її, щоб продати в Царгороді. Дівчата повтікали на болота. Ординці погналися за ними і потрапили в трясовину. Там, де загинули вороги, з'явилися гнилі купини, а на тому місці, де загинули дівчата-зірки, вирости кущі калини. З того часу люди порівнюють з калиною дівочу красу (Із збірника диктантів).

Любіть Україну, як сонце, любіть (В.Сосюра).

Слова – це крила ластівки, вона їх не почуває, але без них не може злетіти (Ю.Мушкетик).

3. Чистомовки

Чу-чу-чу – рідну мову вчу.

Уч-уч-уч – усім про це скажу.

На- на- на – до нас іде весна.

Ок- ок-ок – сплету собі вінок.

Ай-ай – ай – мама спекла коровай.

Щу-щу-щу – діток пригощу.

4. Строфи із поезії

О мово рідна! Золота колиско,

В яких світах би не була я, –

З тобою серцем, і по-українськи

Я вимовляю мамине ім'я (З.Кучерява).

Діво Пресвята –

Матір матерів,

Пригорни до серця

Всіх своїх синів.

Освіти їх душі

Світлом золотим,

Виповни любов'ю

Неспокійний дім,

Научи, як землю

Вберегти від зла (В.Полинок)

3. Небесна Сотня – це найкращі українці, які загинули за незалежність держави, за свободу, справедливість. Вони помирали зі словами: «Слава Україні!», «Борітеся- поборете», «За майбутнє України!» В багатьох наших селах і містах споруджено славним героям Дошки пам'яті, алеї Слави із фотографіями. Вдивляємося в їх обличчя – і смуток, і гордість переплелися. Низький уклін Вам, герої. Слава Україні! (авторський)

Комунікативні завдання. Комунікативні завдання соціалізують особистість, формують навички спілкування. Окремі із них:

1. Розіграйте діалог, використавши прислів'я (за вибором):

Скрізь добре, а вдома краще. Кожному птаху своє гніздо миле.

2. Напишіть листа однокласникові про своє місто (село).

3. Прослухайте пісню «Квітуча Україна» Наталії Май і задайте запитання вчителю.

4. Пошукайте інформацію про назву свого міста, села і поділіся з друзями.

5. Підготуйся до дискусії «Будемо захищати рідну землю», склавши план.

6. Складіть твір-міркування на одну із тем: «Бережімо наші Карпати», «Чим міцна наша сім'я», «Що значить бути чесним?», «Як можу допомогти рідній землі».

Інноваційні вправи: Грунування», «Кубування», «Сенкан», «Скринька ідей» викликають інтерес до вивчення рідної мови, збагачують словник молодшого школяра. Рекомендуємо статтю «Та земля мила, де мати народила» Н.Котенко, в якій подається зміст та методика проведення вправ такого виду [3].

Національно-патріотичне виховання не може здійснюватися тільки у процесі вивчення окремого предмета в початковій школі. Це комплексна робота,

результат якої залежить від учителя. На нашу думку, варто повернутися до розмови про інтегровані уроки, дидактичні особливості яких досліджували В. Ільченко, Л. Варзацька, В. Паламарчук, О. Савченко, Л. Шильцова.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

За словами Л. Шильцової, «сконструйована система інтегрованих уроків мови й мовлення в початковій школі (із блоків знань різних предметів та видів діяльності, які об'єднуються навколо однієї теми) покликана сформувати у дітей здатність сприймати явища й предмети різнобічно й водночас – емоційно, системно, прищепити почуття національної свідомості, утвердити ідеали правди, добра, краси» [10].

Учитель буде інтегрований урок із української мови у поєднанні з окремими фрагментами уроків літературного читання, образотворчого чи музичного мистецтва, історії України та інш. Важливим критерієм у доборі змісту та видів діяльності, за Л. Шильцовою, є сукупність дидактичних цілей уроку мови й мовлення, яка може бути представлена у вигляді чіткої ієрархії.

Заслуговує на увагу визначення міжпредметних зв'язків у вивченні кожного з предметів початкової

школи, української мови зокрема. Психологічною основою дослідження, які розкривають взаємодію освітніх і виховних функцій міжпредметних зв'язків, виступає закономірна єдність свідомості, почуттів і дій у психічній діяльності людини. Забезпечення цієї єдності в навчанні української мови є однією з педагогічних умов комплексного підходу, спрямованого на формування світогляду як інтегрального особистісного освіти.

Інтегровані уроки, застосування міжпредметних зв'язків створюють сприятливі умови для формування в учня здатності сприймати предмети цілісно, системно, розуміти навколишній світ, закони його розвитку.

Таким чином, нами розкрито особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів на уроках української мови. Продумана система вправ дасть можливість виховати мовленнєву особистість, патріота рідної землі, так як словом навчається і виховується учень.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні ролі інтерактивних технологій в навчанні і вихованні молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Урок української мови / М. С. Вашуленко // Початкова школа. – 2007. – №4. – С. 12-18.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – №18. – Травень 2011. – С. 8-30.
3. Котенко Н. Та земля мила, де мати народила / Н. Котенко // Учитель початкової школи. – 2015. – №4. – С. 39-41.
4. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навчальн. посібн. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько – Харків: ОВС – 2002. – 400 с.
5. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах (Додаток до наказу МОН України від 16.06.2015р. № 641, витяг) // Учитель початкової школи. – 2015. – №8. – С. 8-10.
6. Сапун Г. М. Робота над словами, правопис яких потрібно запам'ятати / Г. М. Сапун, М. О. Пачашинська – Тернопіль: підручники і посібники, 1997. – 64 с.
7. Сухомлинський В. О. Слово про слово / В. О. Сухомлинський. Вибрані твори в п'яти томах. – Т. V. Статті. – В.-цтво «Радянська школа». – Київ, 1977. – 639 с.
8. Фалько Я. Етимологічні п'ятихвилинки на уроках рідної мови – ефективний засіб поглибити знання та кругозір молодших школярів / Я. Фалько // Початкова школа. – 2015. – №7-8. – С. 58-60.
9. Філіпчук Г. Г. Національна освіта: особистість і суспільство / Г. Г. Філіпчук. – Чернівці: Зелена Буковина, 2013. – 844 с.
10. Шильцова Л. М. Інтегровані уроки мови й мовлення в початковій школі / Л. М. Шильцова, Л. О. Варзацька. – Х.: Веста: «Ранок», 2008. – 176 с.

В статье раскрывается роль слова в национально-патриотическом воспитании младших школьников. Определена актуальность исследования. Современность требует новых подходов к учебе и воспитанию в системе образования, начального в частности. Необходима дальнейшая разработка теоретических и практических принципов формирования национальных чувств средством слова на уроках украинского языка в начальной школе. Ряд законодательных актов Украины, исследований ученых по данной проблеме дают возможность активизировать эту работу, определить пути ее реализации. Определены отдельные упражнения, которые будут способствовать формированию национального сознания у младших школьников средством слова. Среди них: аудирование текста, языковые минутки – орфоэпические, орфографические, каллиграфические, упражнения «Говори красиво», упражнения с применением текста, коммуникативные задания, инновационные упражнения.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, начальная школа, урок украинского языка, упражнения, коммуникативные задания, языковые минутки.

Native word as a means of national-patriotic education at the lessons of Ukrainian language in primary school. The article reveals the role of native words in the national-patriotic education of the young students. Determined the relevance of the study. Modernity requires new approaches to education and training in the education system, especially primary. Development of theoretical and practical bases of formation national sentiment through words at the lessons of Ukrainian language in primary school. Several Legislative Acts of Ukraine, research scientists from the above mentioned problems provide an opportunity to intensify this work and to identify ways to implement it.

In the State standard of primary education subject "Language and Literature" national-patriotic education implements through the realization of socio-cultural content line due to language, speech and activity. The content of socio-cultural line

includes the knowledge of the thematic word groups that called the state, her capital, state symbols and the realia of the people; folklore in different variation; particularities of national speech etiquette. Children should be motivated in the process of learning the Ukrainian language and they suppose to understand that with the help of the native tongue we have connection through generations.

The practice of education in primary school and our researches give possibilities to identify the specific exercises that promote the formation of national consciousness of younger learners with the help of the word. Some of them are: listening, speaking exercises, spelling, different communication and innovative tasks.

The national-patriotic education realized comprehensively not as individual lessons. Integrated lessons widespread the use of interdisciplinary connections and it facilitates the assimilation of the subject systemically. It will provide an opportunity to understand the world, which is the most important in learning the Ukrainian language. There are some examples of lessons of the native language and literary readings. Didactic objectives of language and speech is one of the important criteria in choosing the contents and activities for learning the language. The use of interdisciplinary connections helps to promote better assimilation of objects and the formation of personality.

Key words: national-patriotic education, primary school, Ukrainian language lessons, exercises, communicative tasks, language moments.

УДК 372.3.064:373.21.382

Чекан Оксана Іванівна

кандидат педагогічних наук,

старший викладач,

Гапак Марія

студентка групи ДО-41,

напряму підготовки «Дошкільна освіта»,

Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті на основі аналізу наукових праць виокремлено специфіку соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку. Окреслено чинники, що зумовлюють дезадаптацію дошкільнят. Представлено критеріальну характеристику соціальної ситуації розвитку дітей. Авторами визначено засоби, які сприяють успішному прилаштуванню кожної дитини до умов життя в дошкільному навчальному закладі. Виявлено особливості впливу засобів ігрової діяльності на соціальну адаптацію дошкільників.

Ключові слова: соціальна адаптація, соціальне середовище, адаптованість, неадаптованість, дезадаптованість.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної дошкільної освіти є складовою загальної концепції розвитку українського суспільства, що відображено в Конституції України, державних програмах «Освіта» (Україна XXI століття), «Діти України», концепції «Сім'я і родинне виховання», Законі України «Про дошкільну освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні. Модернізація системи освіти, зміна освітньої парадигми, масштабність та гострота соціальних, економічних, культурних проблем потребують піднесення пріоритету суспільного дошкільного виховання, формування в суспільстві розуміння ранніх етапів життя людини як найвідповідальнішого періоду становлення особистості. Нова соціокультурна ситуація і вимоги суспільства до особистості доводять, що сучасне покоління дітей поступово зіткнеться з необхідністю оволодіти наукою виживання на основі розвитку соціально-психологічних засобів пристосування до різноманітних, в тому числі й екстремальних ситуацій. Отже, діти мають практикуватися у входженні до соціального середовища, розвивати в собі мобільність, гнучкість поведінки, адаптивні механізми (І. Д. Бех, І.П. Печенко та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальна адаптація специфічна форма соціальної активності, пов'язана зі входженням та приведенням об'єктивних і суб'єктивних особливостей особистості у

відповідність до нових соціальних умов (Д.А. Андреева, В.П. Казначеев, О.Л. Кононко, В.Г. Слюсаренко, А.В. Фурман). Розробники Базового компонента дошкільної освіти розглядають соціальну адаптацію як інтегральний показник здатності дитини виконувати належні біологічні, психологічні функції та соціальні ролі у колективі як основне призначення сім'ї та дошкільного навчального закладу, при цьому увага педагогів акцентується на необхідності тісної взаємодії основних соціальних інститутів у процесі адаптації особистості.

Взаємодія дитини із «зовнішнім» світом відбувається через діяльність, оволодіння способами та засобами дій, які відбиті у сукупному людському досвіді, культурі (Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв, Н.Д. Небиліцин, С.Л. Рубінштейн.). Діяльність трактується вченими як важлива форма активного ставлення людини до навколишньої дійсності. Під впливом соціально-психологічних феноменів: ефекту «зараження», механізму «звикання», «вербальної орієнтації», «позитивного підкріплення», відбувається переведення об'єктивних взаємин, які виникають у процесі ігрової діяльності дітей у норми суспільної моралі та поведінки (О.М. Леонтьєв).

Вивчення наслідків впливу погіршення соціально-економічних та екологічних умов, соціальних катаклізмів показало, що найбільше від цього страждають діти старшого дошкільного віку (Н.Н. Авдеева, Т.О. Богуцька, М.Г. Зараковський та ін.). У них ослаблюється здоров'я,